

10. Кузнецова Н.Ф. Уголовная ответственность за нарушения общественного порядка. – М., 1963.
11. Курс кримінології: Особлива частина: Підручник: У 2 кн. / За заг. ред. О.М. Джужі. – К., 2001.
12. Налуцишин В. Проблеми відмежування хуліганства від суміжних злочинів // Вісник прокуратури. – 2006. – № 5 (59). – С. 46-53.
13. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / Відпов. ред. С. С. Яценко. – 4-те вид., переробл. та доповн. – К., 2005.
14. Осадчий В.І. Проблеми кримінально-правового захисту правоохоронної діяльності: Автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08. – К., 2004.
15. Помазков П.С. Борьба с преступлениями против общественного порядка: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. – Ростов-н/Д, 2004.
16. Серегин А.В. Советский общественный порядок и административно-правовые средства его укрепления. – М., 1975.
17. Яценко С.С. Уголовно-правовая охрана общественного порядка (Сравнительно-правовой аспект). – К., 1986.

Надійшла до редакції 28.05.2012

ШЕВЧЕНКО О.А., кандидат юридичних наук
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 343.9

ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНАМ ЯК ОДИН ІЗ ПРИОРИТЕТНИХ НАПРЯМІВ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Проаналізовано сутність протидії злочинності та визначено місце запобігання злочинам у системі протидії злочинності.

Ключові слова: злочинність, протидія, загальносоціальна протидія, спеціальна протидія, запобігання злочинам.

Анализируется содержание противодействия преступности и определяется место предотвращения преступлений в системе противодействия преступности.

Ключевые слова: преступность, противодействие, общесоциальное противодействие, специальное противодействие, предотвращение преступлений.

In the article maintenance of counteraction criminality is analysed and the location of prevention of crimes in the system of counteraction of criminality is determined.

Keywords: criminality, counteraction, social counteraction, special counteraction, prevention of crimes.

Конституцією України перед державою поставлено завдання забезпечити громадську безпеку суспільства, належний правопорядок, гарантований захист правовими засобами конституційних прав та інтересів громадян, державних організацій та установ, громадських формувань, усіх приватних структур [1, ст. 1]. Одним із чинників, які створюють серйозну загрозу розвитку держави, є злочинність як відносно масове явище, що складається із сукупності передбачених кримінальними законами вчинків, вчинених на тій чи іншій території протягом певного часу [2, с. 8].

Проблема протидії злочинності посідає особливе місце у становленні правової держави, створення якої неможливе без забезпечення активної наступальної протидії злочинності та досягнення уповільнення темпів її зростання на основі чітко визначених пріоритетів, поступового нарощування зусиль держави і громадськості, вдосконалення законодавства, організації засобів і методів запобігання і розкриття злочинів [3, с. 149].

Стратегія державної протидії зростаючій злочинності повинна будуватися таким чином, щоб звести до мінімуму криміногенну діяльність і підвищити рівень ефективності правоохоронної і виховної місії державної влади.

Питанням протидії злочинності, у тому числі й запобігання злочинам у системі протидії злочинності, присвячені роботи Г.А. Аванесова, А.І. Алексєєва, Ю.М. Антоняна, О.М. Бандурки, С.С. Галахова, В.В. Голіни, В.О. Глушкова, Л.М. Давиденка, І.М. Даньшина, О.М. Джужі, Е.А. Дідоренка, А.І. Долгової, А.Е. Жалінського, А.П. Закалюка, О.Г. Кальмана, І.І. Карпеця, Я.Ю. Кондратьєва, Н.Ф. Кузнецової, О.М. Литвака, О.М. Литвинова, А.Г. Лекаря,

В.В. Лунєєва, С.Г. Міщенко, П.П. Михайленка, В.С. Овчинського, С.С. Овчинського, О.М. Яковлева та ін.

Проте на сьогодні залишається низка дискусійних питань з цієї проблематики, зокрема, використовується різна термінологія щодо визначення поняття протидія та запобігання злочинності, існують різні трактування цих категорій тощо.

Мета роботи – визначити сутність протидії злочинності та з'ясувати місце запобігання злочинам у системі протидії злочинності.

Протидія злочинності за своїм характером є правоохоронною діяльністю, яка розглядається як багатофункціональне і різноаспектне поняття, що охоплює собою практично усі сфери державної діяльності. Вона здійснюється на загальносоціальному та спеціальному рівнях.

Загальносоціальна протидія злочинності є основою спеціальної протидії. Спеціальна протидія здійснюється шляхом правового реагування на вчинення злочину та спеціально-криминологічного запобігання новим злочинам. Процес реагування на вчинений злочин утворює самостійну систему заходів, які застосовуються у певній послідовності. Перший комплекс таких заходів найчастіше визначають терміном «виявлення» злочину. При цьому С.Г. Міщенко зауважує, що, по-перше, виявленням доцільно охоплювати і так зване розкриття злочину, тобто встановлення суб'єкта його вчинення; по-друге, виявленню підлягає не лише вчинений злочин, а й каране готування до нього та замах на його вчинення; по-третє, у сфері власне кримінальної юстиції мають залишатися лише процесуально унормовані засоби виявлення злочину. Наступним комплексом заходів реагування на вчинення злочину є притягнення до кримінальної відповідальності. При цьому «притягнення» є не чим іншим, як процесом збирання доказів винуватості суб'єкта у вчиненні злочину [4, с. 10].

Розглядаючи зміст поняття протидії злочинності, О.М. Бандурка та Л.М. Давиденко зазначили, що вона охоплює як боротьбу зі злочинністю, так і боротьбу в аспекті запобігання їй [5, с. 86].

Боротьба зі злочинністю в усіх її проявах, напрямках та формах лежить в основі кримінально-правової політики.

О.М. Бандурка та О.М. Литвинов визначають протидію злочинності як особливий інтегрований, багаторівневий об'єкт соціального управління, який складає різноманітна за формами діяльність відповідних суб'єктів (державних, недержавних органів та установ, громадських формувань та окремих громадян), які взаємодіють у вигляді системи різноманітних заходів, спрямованих на пошук шляхів, засобів та інших можливостей ефективного впливу на злочинність з метою зниження інтенсивності процесів детермінації злочинності на усіх рівнях, нейтралізації дії її причин та умов для обмеження кількості злочинних проявів до соціально толерантного рівня [6, с. 45].

Протидія злочинності охоплює три сфери суспільних відносин:

1. Загальна організація протидії злочинності – це сукупність організаційних (облік, реєстрація), управлінських (прогнозування, планування, координація, визначення стратегії і тактика), профілактичних (реалізація програм і планів, здійснення профілактичних заходів), контрольних (вивчення практики, встановлення тенденції злочинності) та інших дій різноманітних органів та установ, які взаємодіють для досягнення спільних результатів.

2. Правоохоронна діяльність – система заходів із реалізації правоохоронних та/або правозастосовних функцій державними органами, громадськими організаціями чи громадянами.

3. Попередження злочинності – це здійснення спеціальними суб'єктами передбачених законом заходів для недопущення розвитку злочинного наміру на попередніх стадіях вчинення злочину, виявлення ознак скоєних злочинів, встановлення осіб, які їх скоїли, притягнення цих осіб до відповідальності, відновлення порушених прав, свобод і законних інтересів громадян та відшкодування збитків від злочинних дій [6, с. 45].

У теорії криминології та у практичній діяльності правоохоронних органів термін «протидія злочинності» дуже часто ототожнюють з поняттям «боротьба зі злочинністю» [5, с. 86]. Як зазначили О.М. Бандурка та О.М. Литвинов, ці терміни часто використовуються як синонімічні. Це положення продиктоване не лише принциповою тотожністю цих термінів, але й збігом їх буквального змісту. У більшості робіт, нормативних актів та методичних рекомендацій вони використовуються як синоніми [6, с. 44].

Завданнями протидії злочинності є: 1) виявлення причин вчинення злочинів і умов, що їм сприяють; 2) застосування заходів з усунення встановлених причин і умов або їх нейтраліза-

ції (блокування); 3) виявлення осіб з протиправною поведінкою, що має тенденцію переростання у вчинення злочинів; 4) коригуючий вплив на цих осіб з метою недопущення вчинення ними злочинів шляхом застосування індивідуально-профілактичних заходів; 5) застосування заходів, направлених на зниження серед громадян ризику стати жертвами злочинних посягань; 6) обмеження дії негативних явищ і процесів, супутніх злочинності; 7) мобілізація всіх позитивних сил суспільства на створення атмосфери нетерпимості до будь-яких форм злочинної поведінки; 8) усунення недоліків у діяльності суб'єктів протидії злочинності; 9) підвищення ефективності діяльності з протидії злочинності [6, с. 73].

Разом з тим у кримінологічній літературі останніх років термін «боротьба» часто витісняється термінами «протидія» та «соціальний контроль за злочинністю».

В.В. Лунєєв визначає соціальний контроль як систему економічних, правових, організаційних, ідеологічних, соціально-психологічних, оперативних та репресивних заходів, спрямованих на протидію злочинності [7, с. 78-81].

Вплив на злочинність передбачає вирішення таких завдань, які випливають із особливостей об'єкта соціального контролю: 1) виявлення і описання кількісних і якісних закономірностей в розвитку злочинності у країні і в окремих її регіонах; 2) виявлення внутрішніх зв'язків злочинності; 3) виявлення особливостей структури злочинності; 4) аналіз взаємозв'язків між злочинністю і ефективністю діяльності різних суб'єктів профілактики, насамперед правоохоронних органів, виконуючих спеціально-кримінологічне попередження злочинності [8, с. 42-52].

Соціальний контроль за злочинністю складається з державного та недержавного.

Соціальний контроль за злочинністю, який здійснює державна влада, реалізується у формах:

- 1) створення і видання кримінального законодавства;
- 2) застосування норм кримінального закону;
- 3) спеціально-кримінологічного попередження злочинності та окремих злочинів.

Ці три форми контролю за злочинністю взаємно пов'язані. Кримінальне, кримінально-процесуальне, кримінально-виконавче законодавство визначають діяльність оперативних підрозділів, органів дізнання та досудового слідства, регламентують судовий розгляд кримінальних справ, призначення та виконання покарань [9, с. 29].

Недержавний соціальний контроль здійснюють передусім недержавні інституції (церква, родина, громада та ін.), спираючись на моральні, історичні, релігійні звичаї і традиції [9, с. 358].

Основним напрямом протидії злочинності останнім часом визнається не покарання злочинців, а запобігання вчиненню злочинів. Значення запобігання злочинам як головного напрямку протидії злочинності визначається тим, що воно є найбільш гуманним та ефективним засобом підтримки правопорядку, забезпечення безпеки суспільства.

Як зазначив В.В. Лунєєв, «попередження злочинів та правопорушень може бути більш або менш успішним, якщо воно ґрунтується на глибокому науковому вивченні реальних тенденцій та закономірностей злочинності, її причин та умов, ефективності протидії злочинності, обґрунтованості законодавства, на підставі чого здійснюється боротьба зі злочинністю» [10].

Запобігання злочинності є одним із напрямків кримінально-правової політики держави, яке складається із сукупності заходів, спрямованих на окремі групи та конкретних осіб, які виконують злочинні наміри, замислюють вчинення злочинів і позитивно сприймають злочинний спосіб життя, з метою дискредитування злочинної поведінки, відмови від злочинної мотивації та наміру або продовження злочинної діяльності.

Як зазначав А.П. Закалюк, запобігання злочинності у буквальному розумінні означає діяльність, що перешкоджає вчиненню злочинів. Це коротке визначення відображає основну мету запобіжної діяльності – перешкодити вчиненню злочинів, скоротити їхню кількість і тим самим зменшити розміри злочинності. Запобігання злочинам має пряме значення щодо існуючої злочинності. По-перше, запобіжна діяльність щодо злочинності безпосередньо спрямовується не проти неї у тому вигляді (обсязі), в якому вона існує на теперішній час, а стосовно чинників, що її зумовлюють. Ця діяльність здійснюється з метою перервати дію останніх і тим самим перешкодити подальшому вчиненню злочинів, існуванню злочинності у сучасних параметрах та їхньому збільшенню. По-друге, злочинність дійсно є соціальним феноменом, що виявляється у кримінальній активності частини членів суспільства, на високому загальному рівні зумовленим певними об'єктивними соціальними явищами та передумовами, станом суспільних відносин, дії яких не-

можливо запобігти безпосередніми упереджувальними заходами [11, с. 318-319].

Таким чином, протидія злочинності є необхідною умовою становлення правової держави. Вона здійснюється на загальносоціальному та спеціальному рівнях. Спеціальна протидія здійснюється на основі загальносоціальної протидії шляхом правового реагування на вчинення злочинів та спеціально-кримінологічного запобігання новим злочинам.

Основним напрямом протидії злочинності є запобігання злочинам. Запобігання злочинності є сформованою системою дій стосовно антисуспільних явищ та їх причинного комплексу з метою розширення тенденції зниження рівня і масштабів злочинності та її викорінення.

Список використаної літератури:

1. Конституція України // ВВР. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Литвак О. М. Державний вплив на злочинність: Кримінологічно-правове дослідження. – К., 2000.
3. Куц В.М., Кириченко О.В. Неправдиве повідомлення про загрозу громадській безпеці (кримінально-правова характеристика та заходи протидії): Монограф. – К.-Х., 2006.
4. Міщенко С.Г. Роль кримінальної юстиції в протидії злочинності: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. – К., 2011.
5. Бандурка О.М., Давиденко Л.М. Преступность в Украине: причины и противодействие: Монограф. – Х., 2003.
6. Бандурка О.М., Литвинов О.М. Протидія злочинності та профілактика злочинів: Монограф. – Х., 2011.
7. Лунеев В.В. Преступность XX века. Мировые, региональные и российские тенденции. – М., 1997.
8. Голина В.В. Криминологическая профилактика, предотвращение и пресечение преступлений. – К., 1989.
9. Литвак О.М. Державний контроль за злочинністю (кримінологічний аспект): Дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08. – Х., 2002.
10. Лунеев В.В. Проблемы профилактики преступлений: Выступление на заседании Экспертного Совета МВД РФ 16 сентября 2011 г. при рассмотрении проекта ФЗ «Об основах системы профилактики правонарушений» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.crimpravo.ru/blog/1234.html#cut>.
11. Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: У 3 кн. – К., 2007. – Кн. 1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки.

Надійшла до редакції 19.06.2012

ІВАНЕНКО Ю.Л., здобувач
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 343.988

БРОДЯЖНИЦТВО ЯК МАРГІНАЛЬНЕ СОЦІАЛЬНО НЕГАТИВНЕ ЯВИЩЕ У СУСПІЛЬСТВІ

Визначено основні сучасні чинники, які сприяють існуванню бродяжництва та впливають на існування злочинності у суспільстві.

Ключові слова: маргінальні групи, злочин, бродяжництво, детермінанти, суспільство.

Определяются основные современные факторы, сопутствующие существованию бродяжничества и влияющие на существование преступности в обществе.

Ключевые слова: маргинальные группы, преступление, бродяжничество, детерминанты, общество.

Main modern factors that accompany to existence of vagrancy and influence on existence of criminality in society are certain in the article.

Keywords: marginal groups, crime, vagrancy, determinants, society.

Однією з найважливіших проблем сучасного суспільства є деформація соціальної структури. Державна система соціального захисту, яка трансформується в сучасних умовах, на сьогодні є не настільки гнучкою, щоб своєчасно і адекватно реагувати на існуючі негативні соціальні прояви. У зв'язку з цим з'являється така незахищена категорія населення, як маргінали, що потребують допомоги від суспільства у вирішенні своїх соціальних проблем.

Високий рівень безробіття, соціальна нерівність та інші чинники прискорюють зростан-

